

– fejtegeti Lukáč –, “ha átadják egymásnak szellemi, kulturális értékeiket, ezeket kölcsönösen minél tüzetesebben megismerik, tanulmányozzák, megértik, terjesztik, befogadják, a maguk értékei közé sorolják.” A továbbiakban áttekinti a szlovák-magyar irodalmi kapcsolatok múltját és jelenét, majd felvázolja a feladatokat, melyek mindkét félre várnak a kapcsolatok elmélyítése terén. Végül alapos ismereteire támaszkodva értekezik a kortárs magyar irodalomról és az antológiában szereplő költők életművéről.

Az akkori Hitler-barát rendszer lapja, a Gardista nagy vihart kavart az antológia körül. Támadta az előszó szerzőjét és mindenkit, aki közreműködött kiadásában, így Ján Smrek költőt is, aki az Elán kiadó főszerkesztője volt. Leginkább az antológia verseinek humanista, helyenként háborúellenes szelleme, valamint az előszó kölcsönös közeledésre buzdító hangja ingerelte fel a sovinszta köröket. A több mint két hónapig tartó viharos sajtóvita győztesei a nyilvánosság szemében a pozitív értékeket valló és védő, a két nemzet kölcsönös viszonyát megszilárdítani és elmélyíteni kívánó erők lettek. Lukáč szerepét e vitában és nézetei súlyát növelte, hogy a társadalmi és az irodalmi életben fontos tisztségeket töltött be: parlamenti képviselő, a Szlovák Írók Egyesületének titkára, a szlovák irodalmi élet egyik vezető személyisége volt.

A háború utáni évtizedekben Lukáč tisztultabb légkörben munkálkodhatott a szlovák-magyar irodalmi kapcsolatok fejlesztésén. Petőfiről írt tanulmánya – melyet előszóként csatolt az Apostol fordításához – új, pozitív felfogását jelenti a magyar forradalmár költő alakjának. Lukáč Petőfit már nem a szlovák nemzettől elpártolt költőnek látja, hanem a magyarságán keresztül is világirodalmi rangú íróként tiszteli benne, “... aki síkraszállt nemzete, népe jogaiért, szabadságáért, a világszabadság és minden népek testvériségének eszméjéért...”.

Lukáč nemcsak a magyar szépirodalmat, hanem a magyar irodalomtudományt is behatóan ismerte, fejlődését, újabb eredményeit figyelemmel kísérte. Ez megmutatkozik alkalmi cikkeiben, tanulmányaiban, kritikáiban, melyeket a magyar irodalom nagyjainak vagy a szlovák-magyar irodalmi kapcsolatoknak szentelt. Sok magyar író személyesen is ismert, néhányukat barátjának tekintette. Impozáns hungarológiai felkészültségét egy időben meghívott egyetemi előadóként gyümölcsöztette.

A magyar irodalom tolmácsolása és megismertetése terén kifejtett fél évszázados sokoldalú munkásságát magyar részről is nagyra értékelték és megbecsülték. Ennek egyik megnyilvánulása a Pro literaria hungaricus emlékérem és díszoklevél volt, mellyel a Magyar PEN Club tüntette ki 1969-ben. Ez alkalommal elhangzott beszédében Emil Boleslav Lukáč így fogalmazta meg irodalomközvetítő szerepének célját és értelmét: “...szolgáltam a Látomást: két nemzet irodalmának tolmácsolásán át, a magas értékek megismerésén és megbecsülésén keresztül eljutni a Duna-mente sorsközösségi testvériségéig. Ez a mi munkánk; és nem is kevés – mint József Attila mondaná.” És a mának szóló üzenetként, égetően időszerű programként kell felfognunk következő szavait is: “Tovább, tovább, ezer akadályon, gátlásokon és gátakon át az irodalom és kultúra vértetében szolgálni a Látomást, a dunatáji nemzetek testvéri összefogását.”

KAROL TOMIŠ

Szivárványon innen, szivárványon túl

A vígszínházi OZ-bemutatóról

A mese itt gyökerezik a valós világban – netán a valós mesében? –, és a csoda bennünk lakik: csak fel kell fedezni. *Frank Baum* halhatatlan meséje egyszerre szól a gyermeki képzeletről, az emberi lélekről, értékekről. *Gárdos Péter*, a vígszínházi előadás rendezője szerint arról szól, hogy “az életben a legnehezebb dolgokon is túl lehet jutni, ha az ember megtalálja az utat lélektől lélekig”. És minden bántó didaxis nélkül felmutatja a pszichológiai alapigazságot is: a belül lévő gátak legyőzhetők, ha nem hiányzik az akaraterő, a sikerbe vetett hit, és segítőtársak is akadnak hozzá. Így jut okosságához a szalmafejű Madárijesztő, szívhez a kongó mellkasú Bádogember és bátorsághoz a gyáva Oroszlán; azaz így fedezik fel, hogy a vágyott tulajdonságokkal már régesrég rendelkeznek.

Ez a gyerekeknek-felnőtteknek egyaránt szóló mese gyakori vendég a magyar színpadokon: az utóbbi húsz évben mintegy hússzor játszották különböző feldolgozásokban. A mostani bemutatót *Harold Arlen*, *E. Y. Harburg* és a fordító, *Békés Pál* neve fémjelzi. A vígszínházi változat átvette a világsikerű amerikai film zenéjét, de magára a produkcióra – szerencsére, hiszen a

színház eszközei egészen mások – nem próbál hasonlítani.

Gárdos Péter rendezésében a főszerep a mesejátékon belüli mese és a mesejátékon belüli valóság viszony átjátszásainak jut. A színpadot – Dorothyék farmját – óriási szem határolja, melyen keresztül a tér a külvilágba, a képzelet az álmok birodalmába, a "szivárványon túlra" vezet. Világra nyíló ablak ez és lélektükör: mindkét szerepe végigvonul az előadáson. Szem ékeskedik a cirkuszi varázsló (a későbbi OZ) kuckóján, a gyerekbirodalom összes házikójának ablakán, szemekből áll az erdő, OZ palotájában pedig több tucatnyi van belőle. A híres dalban megénekelte szivárvány, a boldogság jelképe is ilyen visszatérő elem, állandó zöldeskék árnyalatai Smaragdváros színét előlegezik. *Fehér Miklós* díszlete, a vetített színek és képek mindvégig a mese értelmezését segítik. Épp így *Csengey Emőke* jelmezei, melyek következetesen elkülönítik a vándorok jóakaróit és az ártó szándékúakat, utóbbiakat mindig piros-feketébe öltöztetve. Már Dorothyék farmjára fekete ruhában, levegőben úszó, több méteres selyemsálban érkezik a gonosz szomszédasszony – a későbbi Nyugati boszorkány –, fekete biciklijén röpül be, mintha seprűnyélen tenné (amit egyébként dühösen ajánlanak is neki). De piros-feketék OZ palotájában a szemek is: OZ szerepe ellentmondásos, hiszen kilátástalannak tűnő veszélybe küldi a hozzá folyamodókat.

Finom jelzések árulkodnak arról is, hogy a farmon dolgozó három legény lesz a mese Dorothyhoz csatlakozó három vándora: egy-egy kellék, mozdulat, mondat. A mese birodalmának összes főszereplőjévé Dorothy környezetének alakjai válnak. Közülük azonban csak egy őrzi "előéletét" és küllemét: az álvarázsló OZ, aki voltaképpen csak egy szerep, aki mint mesei személy nincs is. A dolgok lényegét tekintve szükség nincs rá; mire megtalálják, már kiderült: a Madárijesztő ijesztően okos és szellemes, a Bádogembernek nagy lelke és érzelmei vannak és a gyáva Oroszlán is tud bátor lenni. OZ csak annyit tehet, hogy a nélkülözhetetlen tulajdonságok elvart "világi" jegyeivel ajándékozza meg őket. OZ csodatételére pedig rákopírozódik a színház csodája, hiszen a nézőtérről érkező vándorok a vasfüggönyön át jutnak be OZ birodalmába. Tükröt tartani azoknak, akik hajlandók belenézni – a színház feladata ez is.

Az előadásból minden korosztály magával tud vinni valamit, miközben persze igen jól szórakozik. A játék mindvégig lendületes, a színészek mozgáskultúrája imponáló; elsősorban *Méhes László* és *Gálffi László* remekel: a szinte csonttalanul mozgó Méhes ezúttal a Bádogember szögletes szerepét kapta, így szalmabáb mozgású Madárijesztőként Gálffinak is módja nyílt új oldaláról megmutatkozni. Mintha egy háború előtti mesekönyv illusztrációi elevenednének meg csetlő-botló, kalimpáló, meg-megdöccenő mozdulataikban. Az egész társulat nagy kedvvel komédiázik; kiemelkedő alakítást – és zenei teljesítményt – nyújt még Dorothy szerepében *Pápay Erika* és gonosz Nyugati boszorkaként *Kútvölgyi Erzsébet*: söprű-mikrofonba énekelte Dorka-ellenszáma az előadás talán legnagyobb élménye. De jó nézni a többieket is: *Harkányi Endrét* (cirkuszi varázsló és OZ), *Bárdy Györgyöt* (nagybácsi és ajtónálló), *Halász Juditot* (nagy néni és Északi tündér), *Tahi Tóth Lászlót* (munkás a farmon és gyáva Oroszlán).

Az előadás fő humorforrása a színészi játék mellett a rengeteg sziporkázó geg és a szöveg számos frenetikus fordulata. Élvezetesekek az énekes-zenés-táncos betétek is (koreográfus: *Krámer György*). A rendező ügyel rá, hogy a dalok ne eltereljék, hanem a cselekményre összpontosítsák a gyerekközönség figyelmét. A baba-birodalom és a pókcsapat táncjelenetei azonban hosszú, üresjáratú revübetétek (a pólyásnak öltözött felnőttek egyébként is elég visszataszítóra sikeredtek).

Az előadás vége egy pillanatra zavarba ejtő: miért nem találták meg Dorothyt, ha ott fekszik a ház mellett? Csak nem azért, mert tényleg abban a másik világban járt?

DÖMÖTÖR ADRIENNE

Örökség

A hazai művészetpedagógiának legkiforrottabb munkaközösségét alkották és alkotják azok a koreográfusok és néptánc-pedagógusok, akik a folklorisztikai kutatásokkal és mozgalommal lépést tartva mindig a leghitelesebb és legjobb minőségű tánckultúrát igyekeztek elsajátíttatni csoportjaikkal. E közösség területi és országos találkozókon, továbbképzéseken és táborokban kovácsolódott össze. Amikor az amatőr művészeti mozgalom állami mecénálási forrásai sorra kezdtek bedugulni, a gyermeknéptánc-mozgalom "élbolya" – hasonlóan más művészeti ágak és korosztályok legelszántabbjainak útkereséseikhez – társadalmi egyesület alapítását határozta el. Így alakult meg 1990. március 2-án az *Örökség Gyermek Népművészeti Egyesület*. Tagsága